

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XV. De adiuncis legum humanarum, & imprimis de interpretatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Quedam enim gentes ita malis moribus judicia naturalia corruerunt, ut contra jus naturale iniquas leges condiderint. Sardi parentes senio debiles fustibus pullatos occidebant, quod nefas dicerent eos inertes & ociosos degere. Aliæ aliis in rebus jus naturæ violabant.

§. 15. Hinc apparet, maxime nos hac lege obligari, non modo ut honesta faciamus, fugiamus turpia, sed etiam ut honeste id faciamus. Debet enim legis impletio, ex scientia, & voluntate procedere.

Lex naturalis semper honesta.

§. 16. Naturalem legem penitus esse immutabilem constat ex ejus materia, quæ cum honesta præcipitur, ita se habet, ut honesta semper sit, & cum turpis prohibetur, talis est, ut honesta nunquam esse possit. Itaque tam negatiua, quam affirmatiua præcepta semper necessaria sunt, nec vnquam circumstantiæ efficiunt, ut præceptum naturale reddatur, inutile, imprudens, vel noxium.

§. 17. Itaque cum furioso gladius non redditur, cum latro occiditur, non peccatur contra legem naturalem, quia jubetur depositum reddi, & vetatur proximi cædes. Legis enim præceptum est; ut depositum iuste, sine alieno periculo, & injuria reddatur, ut propria auctoritate, & iniuste cædes non committatur. Nam circumstantiæ efficiunt, ut hæc particularia sub lege generali non contineantur, cum lex naturalis sit, furioso gladium non reddere.

§. 18. Cum lex naturalis lege positiua, vel diuina, vel humana ad certum genus restringitur, & determinatur, non mutatur, sed rota integra manens additionem quandam accipit, sed modum, qui tamen mutari potest. Colendus est Deus; lex positiua modum cultus, adorationis, sacrificiorum, præscribit. Honorandi parentes omnibus, at pro regionum more varius honor parentum est.

§. 19. Itaque nemo in lege naturali dispensare potest. Quia nemo inferior superioris legem abrogare potest; Lex vero naturalis cum sit in materia necessaria nunquam definit, sed nec Deus dispensare potest. Quia quæ sunt immutabiliter mala, ut idololatria & similia, non potest lege vlla facere licita, & quæ sunt bona, non potest lege efficere mala, ut Deum amare, velle bene viuere.

§. 20. Ius gentium materia distinctum à jure naturali præcipui Theologorum tradunt; Ius gentium enim ajunt esse jus humanum, quod à legibus sine scripto, populorum omnium consensu, statutum est, cuius materia ex se nec bona, nec mala sit, sed ex lege recipiat honestatem, aut turpitudinem, atque ideo obliget, quia in eam obligationem gentes consenserunt. Ad hoc jus pertinet; Recipere legatos, & se ipsos dimittere, commercia agitare, celebrare contractus, bello hostes persequi, captos bello seruos efficere. Hoc jure gentes, nisi prorsus barbaræ sint viuere omnes cernimus. Quocirca si qua legatos violet, omnium gentium iusto bello premuntur.

§. 21. Ius naturale paulo aliter Iurisperiti definiunt, sed de vocibus est dissensio, in re ipsa conuenimus. Ius naturale vocant, vniuersumque rei naturalem inclinationem. Atque id vocant jus naturale primum; Secundo jus naturale secundarium, quod est hominum proprium, ut stare promissis, neminem lædere; Hoc est, quod naturale simpliciter Theologi appellant. Iurisperiti jus primum gentium dicunt. Ius autem gentium secundarium illi appellant, quod discursu practico collectum est, ut iniunctos esse legatos,

tos.

CAPVT XV.

De adiunctis legum humanarum, & imprimis de interpretatione.

§. 1. **A**ffectus, & circumstantiæ quædam legum sunt, quæ non minus, quam ipse leges Rempublicam vel iuuant, vel premunt. Quorum primum est interpretatio, qua leges vel extenduntur, vel restringuntur, & sensus nobis vtrunque exponitur.

Interpretatio legum pro lege est.

Deinde *distinctiones*, cum ex æquo bono lex accipitur, non rigido jure. Terrio, Dispenfatio. Denique abrogatio. De quibus breuiter dicendum est.

§. 2. Maximo quondam in honore fuerunt, atque etiam nunc sunt legum interpretes, sunt enim quasi viuæ leges, & loquens iustitia, Reipublicæ non minus necessarij, quam ipsæ leges, quid enim jura, nisi sint, qui de jure respondeant? Sed hoc sacro & regio officio ad superbiam & auaritiam multi abutuntur. Ratio cur opus sit interpretibus illa est, quia non facile ita in rebus variis, abstrusis, non vfitatis, nomina propria scientiæ habentibus, sine magna omnium consideratione mens legislatoris præcipitur, nisi magna pars earum rerum intelligatur. Quomodo vero nunc infinita legum multitudo interpretationes, & interpretes plures produxerit, & noui interpretes nouas legum expositiones multiplicent supra dixi.

Interpres legi necessarius est.

§. 3. Legum interpretatio triplex est, authentica, v sualis, doctrinalis. Authentica est à Republica, vel magistratu legitimam legis ferendæ potestatem habente. Nam vim legis habet, cum non in vno casu definit, sed sensum legis esse cum auctoritate declarat. De hac loquitur Constantinus, ut est in Cod. de legib. & Confit. Principum. Inter aequitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis, & oportet & licet inspicere. Dat. 3. Non. Decemb. Sabino & Rufino Cons.

Interpretationem authenticam sibi duntaxat arrogare censendus est Imperator, quæ est noua quodammodo lex.

Legem authenticam solum Imperator interpretatur.

Sententia enim supremi Principis vim legis habet, & ad similes casus extenditur, ut est in eodem titulo l. vlt. Si imperialis maiestas causam cognitionaliter examinauerit, & partibus cominus constitutis sententiam dixerit: omnes omnino iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciant, hæc esse legem, non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus. Quid enim maius, quid sanctius imperiali est maiestate, vel quis tanta superbia fastidio tumidus est, ut regalem sensum contemnat. Cum & veteris iuris conditores constitutiones quæ ex imperiali decreto processerunt, legis vim obtinere, aperte dilucidèq; definiunt. Cum igitur & hoc in veteribus legibus inuenimus dubitatum, si imperialis sensus legem interpretatus est, an oporteat huiusmodi regiam interpretationem obtinere: eorum quidem vanam subtilitatem tam risimus, quam corrigendam esse censuimus. Definimus autem omnem Imperatorum legum interpretationem, siue imprecibus, siue in iudiciis siue alio quocumq; modo factam, ratam & indubitam haberi. Si enim in presenti leges condere soli Imperatori concessum est: leges interpretari, solo dignum imperio esse oportet. Cur autem ex suggestionibus procerum, si dubitatio in litibus oriat, & sese non esse idoneos vel sufficientes ad decisionem litis illi existiment, ad nos decurratur? & quare omnes ambiguitates iudicum quas ex legibus oriri euenit, aures accipiunt nostræ, si non à nobis interpretatio mea procedat?

Cui ius dendum est legum, etiam ius ferendum est.

Hæc igitur à *ποσάων* Principis, ita enim Græci sententiam Imperatoris appellant, legem facit, prioris legis interpretem. Hic est optimus Doctor.

Qui

Printipes
Patria leges
interpretari
vultis
mum est.

In iustitia
scho
lares in pra
torio exer
cendi.

In iustitia
scho
lares in pra
torio exer
cendi.

Extensio le
gis per in
terpretati
onem.

Paritas ra
tionis legem
non exten
dit.

Omnes le
gis genera
lis restrin
guntur.

Qui iuris nodos, & legum anigmata soluat.

Ita intelligendum axioma. Princeps conditor, & interpres legum vicinus. O quam magnas turbas, quam exitio-
sas subtilitates regum maiestas vna voce tolleret, si
leges ambiguas ex aequo, & bono interpretari digna-
rentur. Imo interdum detrahere, addere, demutare
interpretando aliqua, & praesenti temporis accom-
modando, ita factum in cap. 1. de iuram. calumniar.
& c. v. nico de Cleri. conju. in 6.

§. 4. Visualis interpretatio est, quae consuetudine,
& vsu iam obtinuit, quo praedicta, & iudicia perti-
nent. Haec maxime hodie est visitata. Itaque qui in
Academijs iuri operam dederunt, in camera exer-
centur, atq; id maxime aduertunt, non quam varie
docentes interpretentur legem, sed quid iudices in
summo tribunali pronuncient. Haec enim cognitio
causae acturis in primis necessaria est.

§. 5. Tertia interpretatio est Doctorum, qui non
pronunciando, sed censendo legem exponunt, quo-
rum auctoritas nunc dissensionibus perit magnam
partem, nec, nisi cum legibus institui potest.

Hac in re primo, spectatur aequitas naturalis, de-
inde ex adiunctis mens legislatoris; tertio verborum
proprietas. Quarto aliarum legum similitudo, sen-
sus enim legis dubiae repugnans manifestis legibus a-
liis, falsus est.

§. 6. Magna controuersia est de extensione legis,
quae tum dicitur, cum non tantum pro immediatis
significatis lex accipitur, sed ad alia quaedam exten-
ditur. Quod fit interdum legem intelligendo de so-
lis, & omnibus, quae naturali verborum significatio-
ne comprehenduntur, si sit fauorabilis, nec alia lex,
aut aequitas obstat. Vt cum filius familias exceptione
Senatus consulti Macedoniani creditorem repellit,
intelligimus eodem iure filiam familias gaudere. Fi-
liorum enim nomine veniunt & filiae. Deinde cum est ea-
dem iuris dispositio in lege fauorabili extenduntur
verba ad significationem ciuilem; nam eadem excep-
tione ut possunt filii adoptiui, qui ciuilitate filij
sunt. Tertio. Cum alioqui lex esset nulla vel ab-
surdum, vel iniusta, nisi improprie intelligatur, ad im-
propriam significationem verba extendi possunt.
Vt cum interdictum vrbis imponitur, etiam suburbia
intelliguntur. Quarto. Cum lex extenditur pro-
pter similitudinem rationis, vel identitatem. Multi
cum est par ratio, lege eos comprehendendi putant, in
quibus par est.

Verum nullo modo hoc admittendum est, quia
cum vnus rei, vel poenae facta est determinatio, non
ideo licet id ex paritate ad aliud factum trahere. Si id
legislator voluisset, ipse fecisset. Vt lex est; Si ingenua
alieno seruo se miscuerit, conserua eius sit. Paritas rationis
non extendit legem ad ingenuum: Imo ne identitas
quidem rationis, quae hic est. Nam eadem est pecca-
ti grauitas in vtroque sexu, quamquam non ciuilitate
aestimetur. Sane conscientia nullius hac interpreta-
tione obligabitur.

Quarto. Restrictio extensioni contraria est, quae
tum est necessaria, cum verba legis generaliter acce-
pta iniustitiam in aliquo facto continent, aut inno-
centi nocent; nunquam enim praesumitur legislator
nocere velle innocenti. Pleraque leges restrictio-
nem requirunt, quia multa quae legislator praeuide-
re non potuit, accidere solent, quos excipi ju-
sticia cogit. Fallit enim regula, vbi
aequitas aliud sua-
det.

CAPVT XVI.

Leges quandoque cessare, quamuis non abrogentur.

§. 1. Summum jus interdum est summa iniuria, ea-
que nascitur ex rigida legum interpretatione, ca-
huic medetur quam vocant aequitatem, seu *ἐμμενείαν*,
quae tum legem emendat, cum in facto singulari,
quod legislator providere non potuit, si prouidisset
autem, nominatim excepisset, iudicatur lex nomine
obligare. Ita D. Th. 1. 2. q. 96. art. 2.

§. 2. Aequitatis interpretatio nascitur ex legis defe-
ctu, quae vniuersaliter loquitur, quocirca, nec in na-
turali, nec diuina positua locum habet, cum legisla-
tor omnia prouiderit. Haec aequitas cum est euidens,
cuiq; licita est; cum dubia superiori determinanda est.

§. 3. Vt lex obligare non censetur ex aequitate, non
est ratio sufficiens, si cesset causa legis; quia tum so-
lum cessat, in particulari; cum lex peccat, propter v-
niuersale, ut vel iniusta, vel detrimentosa esset, si ser-
uaretur. Vt lex est; Murum nemo ascendat, si ascenderit
capitale esto. Cajus murum ascendit, ut hostem de-
pellat; quis dubitet, inique Cajum citari legis viola-
torem? Ratio vero legitima talis esse debet. Nam
quamuis ratio in particulari cesset negatiue, si mane-
at in communi potest voluntas legislatoris velle e-
um obligare, in quo cessat in particulari.

Alioqui magna dissolutio oreretur in Republica,
multaq; leges sine fraude violarentur, opus est itaq;
ut ratio legis in particulari ita cesset, ut lex iniusta, vel
valde onerosa sit in casu particulari. Exemplo res ma-
nifesta est. Causa cur in murum ascendere capitale sit,
est, ne hostis, vel proditor occasionem perdenda ci-
uitatis aucupetur. Cajus vir optimus, patriae aman-
tissimus, ditissimus est, ejus salus ex incolumitate pa-
triae pender; itaq; periculum nullum est, ne ipse mu-
rum ascendens periculum creet patriae, cessat ergo in
eo casu legis causa; quia tamen manet in communi,
& merito legislator ea lege etiam optimos ciues
comprehendit, ut improbis occasionem praecideret,
tenebatur ea lege Cajus. Si enim is ascendat, multi se-
quentur, qui se quoq; patriae amantissimos asseuera-
bunt, ita improbiissimo cuiq; id concedetur.

Deinde opus est, ut ratio legis adaequata sit, quae
cessat. Tutela committitur proximis agnatis l. i. de
leg. tut. r. ratio legis est, quod bona nec tutus administra-
ri, nec melius conservari posse, lex crediderit, quam ab eo qui e-
adem ad se suosq; perueniunt aliquando speret. Et dehinc
quia aequum est, ut is qui lucrum sperat, onera quoq;
suscipiat accedit arctior affectus, & amicitia. Fieri po-
test, ut ratio legis cesset, si agnatus nec melius, nec tutius
administraturus sciretur, nec pupillos magis dili-
gat, mo ordinarie vicinus, aut alius quispiam amici-
or est, quam cognati. Non tamen a tutela agnatus
repellendus, nisi constet, eum male administraturum
infestum fuisse agnato. Lex Solonis erat huic con-
traria. Τὸν ὀρφανὸν καὶ ὁποιοῦνσαν ἐμὴν γοργὸν πύλοιο. Orpha-
norum haeres, tutor ne esto. Ratio, quia periculosum pu-
pillo arbitrabatur esse in ejus potestate, cui mors ejus
esset lucrosa. Lex illa Athenis tenenda fuit, quamuis
haeres pupilli vir integerrimus esset, a quo periculum
non esset. Quod si haeres ille orbis esset, diuesque,
quiq; sibi pupillum heredem inuicisset, si pupillus
lites haberet, quas ille optime videret, & posset exe-
qui, si magno damno pupillus eo tutore careret, tum
lex per aequitatem abrogaretur. Alioqui si ratio gra-
uis non sit, semper expedit, et particulares communi-
bus se accommodent.

§. 4. Cum lex humana est de rebus adiaphoris ces-
sante causa ejus adaequata, siue negatiue, siue contra-
rie, lex ipsa omnino cessat. Vt si lex in conferendu
tributorum ad exstruendum pontem, eo pacto, cessat
lex

ἐμμενεία
iniustitia legi
proponit, &
sic legem ser-
uat.

Ratio ada-
equata ces-
sans, legem
abrogat.

Legum co-
trariae ra-
tiones con-
traria.